

La 13 aprilie 1889, Ioan Bogdan îl anunță pe Hasdeu printr-o scrisoare, în «post scriptum»¹, despre studiul său referitor la *Diploma bîrlădeană*². Este știut că Hasdeu publicase această diplomă în 1860³, reluînd problema în 1869 în studiul *Limba slavică la români pînă la anul 1400*⁴. Hasdeu susține existența unui act slavon scris în 1134 și a unui principat al Bîrladului. Ioan Bogdan a redactat, axat pe date istorice și filologice, studiul critic pe care l-a trimis lui Hasdeu, rugîndu-l să-l facă atent la «greșelile ce le-am putut face în etimologia orașelor». Scrisoarea se termină cu următoarea propoziție sibilică: «Despre restul lucrării cred că nu veți avea nimic în contră-i», avînd deci convingerea fermă că autenticitatea diplomei nu mai poate fi susținută. Nu știm dacă Hasdeu i-a răspuns sau nu; pînă în prezent nu s-a găsit nici o scrisoare în acest sens⁵. În tot cazul, într-o scrisoare din 17 dec. 1889, adresată lui A. D. Xenopol, fostul său profesor de la Iași, I. Bogdan scrie în mod categoric: «Am dovedit fără nici o umbră de îndoială că diploma este falsă», menționînd că nu se poate încă pronunța asupra timpului și persoanei care a produs acest falsificat. Intenția lui era să introducă în lucrare un al treilea capitol, referitor la acest aspect, dar pe care, bănuind cine e autorul, nu l-a mai scris. Ioan Bogdan însă adaugă în continuare următoarele: «Dl. Hasdeu nu mai ține acum la autenticitatea diplomei», iar în completarea acestei afirmații a dat o explicație pe cît de științifică, pe atît de categorică: «Dovezile lingvistice sînt așa de evidente, încît numai cine nu are nici o idee de istoria limbii rusești poate să mai stea la îndoială»⁶.

Și într-o altă scrisoare, un fragment nedat⁷, I. Bogdan afirmă că «D. Hasdeu privește acum cu totul altminteri la aceste lucruri, decît cu 15 sau 10 ani înainte».

Este de presupus că asemenea afirmații categorice nu puteau fi decît rezultatul unor convorbiri avute cu Hasdeu, pentru că în scris el nu și-a modificat părerea despre autenticitatea acestui document.

Studiul lui I. Bogdan, intitulat *Diploma bîrlădeană din 1134 și Principatul Bîrladului. O încercare de critică diplomatică slavo-română*, a fost prezentat în ședința Academiei din 28 sept. 1889. M. Kogălniceanu și D. A. Sturdza «arată că au luat cunoștință de memoriul d-lui Bogdan și propun tipărirea», ceea ce s-a și făcut⁸. Trebuie relevate rezultatele la care ajunge I. Bogdan, prezentate discret, dar critic și temeinic, fără notă polemică. Ele infirmă autenticitatea documentului, folosind metoda de cercetare complexă, cu «probe solide» — cum se exprimă în scrisoarea adresată lui Xenopol: analiză grafică, fonetică și ortografică, studiul elementelor diplomatiei, argumente istorice și filologice privind etimologia orașelor Bîrlad, Tecuci și Galați.

¹ Vezi Anexa IV. Arh. St. Fond Hasdeu, LV — 563.

² Lucrarea este trimisă, ca și cele anterioare, prin I. Bianu, prietenul lui I. Bogdan, căruia îi scrie că a fost acceptată «de toți»: Vasilievski, Sobolevski, cu excepția lui Sircu. (Cf. D. P. B o g d a n, *Legăturile...*, p. 233, scrisoarea nr. 28).

³ *Diploma bîrlădeană. Text, traducere, comentariu*, în «Instrucțiunea publică», sept. 1860.

⁴ În «Traian», I. 1869, p. 199.

⁵ I. L u p a ș, *Ioan Bogdan în lumina unor fragmente din corespondența sa*, AAR, ist. S. III, t. XXVII, nr. 7, București, 1944, menționează două fragmente din scrisorile lui Hasdeu, trimise lui I. Bogdan.

⁶ Vezi scrisoarea publicată de I. E. T o r o u ț i u, *Studii și documente literare*, vol. IV, București, 1933, p. 474.

⁷ *Ibidem*, p. 475.

⁸ Vezi extrasul din AAR, 1889, 35 p. + 4 pl. Vezi dezbaterile din ședința Academiei, în AAR, S. II, t. XII. Partea adm. și dezbaterile, București, 1889, p. 1—2.